

ЖЕНСКИ СВЕТ

ЛИСТ ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА СРПКИЊА.

В Л А С Н И К:
ДОБРОТВОРНА ЗАДРУГА СРПКИЊА НОВОСАТКИЊА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ:
АРКАДИЈЕ ВАРАЂАНИН.

Излази: Сваког 1. дана у месецу по ст. кал.
Претплата, рукописи и све што се тиче листа, шаље се на уредни-
штво Нови Сад (Ujvidék).

Цена: на годину 3 круне; за Србију 3½ динара.
За све остале земље 3½ франка у злату.
Поједини бројеви 30 потура.

Двадесетпетогодишња прослава.

Добротворна Задруга Српкиња Новосаткиња навршила је о Цветима о. г. двадесет и пет година, од како је имала свој први састанак и решила, да се удружи, па да удруженом снагом а помоћу добротворства, потпомаже морални и просветни напредак српског подмлатка, а нарочито женске стране.

Последња редовна скупштина од јануара месеца о. г. решила је, да се та успомена **свечано прослави** у недељу 1. (14.) маја 1905. са врло одабраним распоредом, који доносимо на другој страни.

Ово ће бити опет једна прилика, да се Српкиње са разних страна окупе на једном месту, да се ту упознају и више одушеве за свој хумани позив, који су драговољно примиле на себе. Ово је прилика, да се измену међусобне мисли, шта би све било потребно, да се заводи у једном и другом крају нашег народа, кад не може за те ствари да се склопи Савез свих наших Добротворних Задруга.

У то име позивамо и радо очекујемо госте и молимо, да се гости изасланици појединих задруга изволу пријавити начелници друштвеној, гђи **Јулки Радовановићки**, бар три дана раније.

До срећна виђења!

У п р а в а.

Распоред двадесетпетогодишње прославе Добротворне Задруге Српкиња Новосаткиња.

Д О П О Д Н Е

1. У 9 сати скуп чланица и гостију у дворишту српске више девојачке школе у св. николајевској порти.
 2. У пола 10 сати одлазак у св. алмашку цркву.
 3. После св. литургије, благодарење у истој цркви.
 4. По благодарењу одлазак у свечану дворану српске велике гимназије.
 5. Ту отвара свечану седницу и поздравља госте друштвена начелница.
 6. Говори свечан говор перовођа друштвени Аркадије Варађанин.
- После ручка својевољни излети.

У В Е Ч Е:

КОНЦЕРАТ С ИГРАНКОМ

У „ГРАНД ХОТЕЛУ“

отпочиње тачно у 8 сати овим редом:

1. **Концерт** за вијолину од Пере Стојановића, први део, свира на вијолини сам компониста.

2. **Концерт** за гласовир од Листа, уз пратњу оркестра 70. петроварадинске пуковније, свира гђица Зорка пл. Рогулићева.

3. **Арија** из Вагнерова »Танхајзера«; б) **Романца** из Томасове »Мињоне«; в) **Зимска песма** од Коса, пева уз пратњу оркестра 70. петров. пуков. гђа капетана Самеша.

4. а) **Серенада** од Пере Стојановића б) **Capriccio-Valse** од Вјењавског свира на вијолини г. Пера Стојановић.

5. Живе слике:

ДОБРОЧИНОСТВО И ЗАХВАЛНОСТ

изводи гђа Милка Марковићка, члан српске народне позоришне дружине, уз суделовање гђице Марије Шилићеве и више ученица срп. нар. основне и више девојачке школе.

После концерта **игранка** по утврђеном распореду, а домаћини са гостима имаће заједничку вечеру у истом хотелу.

Ellen Key.

То је дама, што данас у образованом свету води главну реч. Путује по свету, држи предавања, износи своје назоре, начела своја, која засецају ли у култус људски... Па да видимо бар у кратким потезима ову женску, што се Бечу и Пешти, дакле нашим престоницама, приказала.

Ellen Key је рођ. 1849. у шведској провинцији Smaland, а порекла је шкотског, један изданак, веле, лозе Хохенштауфа, унука цара Фридриха II. Све до 1868. живела је са родитељима у провинцији, а ове године се пресели у Штокхолм, где јој је отац играо велику улогу као политичар. Ellen је од малена себе учила, матери помагала у неговању и образовању браће и сестара, а оцу у политичким радима. Политичке и економске незгоде упропасте јој оца... Сад јој добро дође она вежба и спрема из млађих дана, те јој не би тешко бацити се на самосталан рад и самостално заслуживање хлеба. Ellen почиње од 1880. год. да учитељује како у женској школи, тако и јавно држећи предава-

ња, на које је прикупљала на стотине слушалаца, нарочито раденица. Кад поче Ellen и своје књижевне радове да на јавност износи, тада јој се име стаде славити и ван граница Шведске. Њена дела постадоше бблија модерног идеализма.

Главни предмет њеног рада као да је образовање омладине. Дело јој »Столеће детета« износи њене назоре о образовању... Она хоће да се образовање преустроји. Циљ образовног рада је поремећен, заменут. Ми образујемо дресирањем, наше су школе да уче, а не да развијају, и што науче, то је све баш против школе, а где је онда толика снага, толико потрошено време! Главно средиште образовања треба да су родитељи, нарочито мати... Ми треба да образујемо себе и своје за борбу против данашњег времена, где се свака побожност уништава на рачун неких професионалних дресура...

Ellen се бави и чисто женским питањем, а са овим назорима. Хоће слободну жену, која мора бити спре-

мна за рад, способна и достојна за сва права, која и мушки ужива, али је за то: да жена бира онај позив, који њеној природи одговара, а то су: неговати, образовати, учити, и сваки други рад, који не сме бити некористан...

Као што сведочи рад »О љубави и браку« Ellen се бави и овим важним питањем. Нарочито истиче праву, природну, хуману љубав, која је једина кадра да изазива еволуцију у људским духовима. Но, ко хоће да и помишља на потпуно, савршено људство, љубављу створено, тај не сме рачунати са десетинама, са стотинама година, но и са хиљадама... Права, велика љубав доћи ће на чудноват начин међу све људе, као оно сунце што обасјава са поларног круга и изазива прво зеленило на врху брезе, онда у најдоњим границама, па онда постепено озелењава цела шума... Тада неће бити само оне љубави, што ју чине само човек и жена...

Овде Ellen мисли ваљда ону опћу, слободну љубав!

Пре кратког времена држала је Ellen предавање под насловом »Ево-

луција душе«. Са пуно оптимизма овим предавањем назива она Религију и Етику будућност, преображајем душе у сваком погледу, па и у новој романтици, којој ће бити задаћа: да се индивидуа и друштво не само собом продужују, но да се и усавршавају... Ово је, дакако, велик и тежак посао, но свака велика ствар тражи и велике жртве. Ја, вели Ellen: »Ко ће да погоди крај од шуме, мора гађати хоризонт.«

Ова интересантна жена данашњих дана заслужила је, да ју и ми чујемо, макар је многи назвали »утописткињом«. Треба је чути, јер она хоће у многоступе што и ми: преображај у образовању; а то исто хоће Ellen и потврђује важним теоремама, што је чини интересантном.*)

Пакрац.

Проф. Ј. Кнежевић.

*) Добили смо допис из Беча од наше сараднице гђице Зоре Прице, о предавању исте гђице Елен Кеј, али је опширан а сличног садржаја, па смо га морали за овај пар због другог нагомиланог материјала изоставити; али ћемо из њега идућом приликом употребити неке изреке њене. Хвала гђици Зори на труду и пажњи.

Уредн.

Мојој срећи...

Што ће моја судба
Од мене да тражи —
Чиме ће да живот,
Срце, душу, блажи...

Мисли л' можда она
Да ми срећу дала —
Кад ме је оваким
Животом венчала!

Па и људи ови —
Што ме тако гледе,
Ни они ме злбом —
Зивисти не штеде!

Често пута чујем,
Како воле рећи —
Благо овом створу,
Тај живи у срећи!

А ко не да ово —
Да ја могу рећи,
Нек куша да живи —
У овакој срећи...

Да умирим злбне
И зависне, рећ' ћу:
Да још до сад не знам
Ја за моју срећу...

Та моје су груди
Препуњене јада —
Из њих ишчезава
Свака добра нада!

О Сретенију 1905.

Драга Лончар-Трбојевић.

О Крашованима

Говорио о ускршњем покладном селу у „Српској Читаоници“ у Новом Саду 1905. Ј. Ж.

(Свршетак)

А откуда име „Крашовани“ томе одељку народа нашега? Ни то се тачно још не зна. Несумњиво је само да га они нису донели са собом, него га нашли у новој домовини. Ту се њихово главно место и данас зове Крашово, посред њихова насеља тече поток Караш, а по њему се по угарским историцима и цела жупанија звала крашовска, која је сад саставни део крашовско-северинске жупаније, у којој Крашовани живе у већој маси. Име града Крашо забележено је у споменицима још 1247. године, а у једнога писца налази се забележено да је Св. Стеван, краљ угарски, наредио чанадском владици Св. Гелерту, да пресели неке калуђерице из Чанада у „Krassóvár“. Тако би град „Krassó“ досезао чак у време заснивања угарске краљевине, када наши Крашовани никако не могаху бити његови становници. Развалине тога старог града и данас се виде у близини села Крашова.

По мојима истраживањима дало би се дакле извести: да су Крашовани као римокатолици — али не под именом „Крашовани“ — под притиском турске навале дошли у Угарску као у једноверну земљу, ту се настанили у околини старог Крашова, које је испрва била бугарска насебина. Временом се старо становништво испред Турака разбегло на север и у брда, као што то и ови наши католици по предању им беху учинили, али се они после вратеше и подигоше под старим именом на новом месту у близини старог ново — село Крашово. По њему се називаху испрва само као мештани „Крашовани“, па како су се по језику и обичајима разликовали од остале околине, остаде то име да им и ту одлику обележи. Тако им пређе у свест да су они као Крашовани засебан народ, који говори засебним језиком „крашованским“. Тако су то име разнели после са собом и остали њихови сродници, који се раселише из Крашова. На тај начин је по свој при-

лици припало нашим Крашованима то име, али га званична статистика није усвојила, него их зове Хрватима. Да они пак нису Хрвати у ужем смислу, најбоље показује њихов говор и обичаји им, од чега ћу најглавније ниже навести.

Ја наше Крашоване познајем и из личнога опћења са њима. Служећи као војник у 7. вршачкој домобранској регменти имао сам прилике да многе од њих у војсци познам. То ми је, могу рећи, једина корист из војничког доба, коју сам ја искупио са ваљда две најбоље године свога живота. Од првога састанка са њима било ми је јасно да говоре српским језиком. Путујући са својим пуком о вежбама по тамешкој и крашовско-северинској жупанији пролазио сам и кроз така места, где Крашовани живе. Видео сам их у Клоподији, Радна-Липи, Königsgrad-у (сад Királykegye), где сам — нека ми опрости поштовани лепо пол — видео међу њима и најлепшу девојку, што је сретох у свом веку, даље их сретох још пре тога и у Karlsdorfu (сад Károlyfalva).

По досадашњим резултатима истраживања Крашовани живе у крашовско-северинској жупанији у рещичком срезу у већој маси и то у селима: Крашову (преко 3000), Јабалчи (око 500), Нермету (до 700), Лупаку (до 900), Равнику (до 700), Воднику (до 500) и Клокотићу (до 1200), а има их још и у селу Отвасу у близини Радна-Липе.

Али од тих места Јабалча им се готово цела порумунила, а у Karlsdorfu — по исказу једнога понемченога припадника им — беше их преко пола села, но „jetzt haben sie sich schon veredelt“ („сад су се већ оплеменили“ — т. ј. понемчили се) похвали ми се он својим новим матерњим језиком. И не би се могло одредити, који процес захваћа више маха: румуне се лакше због сличнијег начина живота, а немчење опет олакшава им иста вера.

А да су они наше горе лист дока-

зано је већ и у науци на основу језика им, јер иако им је говор измешан и страним речима и стоји под утицајем икавске струје путем школских и црквених књига, ипак се види јасно да му је основа екавски изговор, као и наш, са старим нагласком, а екавци су свуда и данас само православни, те су и Крашовани пореклом Срби, а то показују и обичаји њихови. Добротом крашовског учитеља г. Матије Влашића, који је испрва и сам мислио да су његови земљаци Бугари, додао сам описе више њихових обичаја. Из њих се види да се у Крашована као успомена на православно им доба очувала још и дан данас слава кренога имена, а наши кажу: где је слава, ту је Србин, а има у њих и пастирских обичаја, који се одржавају само на православно Турђев-дан.

Но ја нисам рад да умарам поштоване слушалице, те ћу од тих обичаја одабрати оно, што држим да ће их највише занимати. Отићи ћемо у крашованске сватове. Том приликом ћу пустити и њих да говоре и уверен сам да ћете их разумети.

Као и код нашег народа већином, девојку бирају момку родитељи (тама и пена). У „прошњу“ носе „карџи“ (дар). Кад дођу девојачкој кући, после околног разговора овако прелазе на ствар: „Znate, što smo došli?“ „Kad mi kažete, znamo.“ Тако почиње „turvin“ — разговор. „Se turvinimo, kako lamo tu decu.“ Кад испросе девојку „posle se upišu kod gospodina — pora. Onda i vika (navesti) gospodin u crkvi.“ Навести их трипута овако: „Ženi se poštovani momak N. N., sin N. N-ov, uzima poštovanu devojku N. N. Navešću se 1. 2. 3. put.“ Кад се у цркви венчају, иду кући и ту „prave svadbu.“ Свадба траје 2, 3 и 5 дана. Први дан је код младе до „узоре“, после код старог свата, па код младожење. Прве ноћи се не спава, а од зоре те ноћи спавају до ручка код старог свата. Учеснике у сватовима овако они зову: „kum, kuma, stari svat, stara svaja, dva devera (један момачки, један девојачки), pozvani gošće.“ (а може доћи свако, ко донесе „čast“ и „dar“, који предајући рекне: „darujem mladu“), даље „čauš“ (који носи „steg“ и

„navešća, prikaživa čast“ — у наших овде „кравај“), затим „kok“ (кувар) и „laftaši“ — свирачи у вијолине.

Крашован, као и наш свет, сматра своју снаху за боље чељаде, које не треба плаћати. Младој невести сви у кући заповедају и она их мора слушати. Боме и нема баш славан живот млада — особито, где је пуна кућа душа.

Када су се родитељи дакле одлучили да ожене сина, разгледају по удавачама, и кад им се која допадне, пошаљу суседа или ког рођака, да докучи, би ли је за њихова сина дали. Ако добију повољан одговор, оде „тама на разговор“ и после уговора на 4—5 дана иду да просе девојку. Крашовани већином „узоре“, „прошњу“ иду у просидбу, ретко кад увече. Народ овај зими рано леже, али већ после поноћи у 1, 2 сахата устају — нарочито жене и велике девојке, те предуду, ткају и везу. Те радове већином у зимске ноћи и обављају.

На просидбу иде младожења, отац му и мати и два-три рођака са чутуром замедљане ракије (slătka žeska rakija), која се носи скривена и незапушена. Када просци стигну кући девојачкој, младожењин отац, мати и родови уђу у собу, а младожења заостане у кујни, те и девојка оде к њему. У соби просиоци не кажу одма, чега ради су дошли, него збијају палу, околише и тек завијено напомињу н. пр. чули су они да у неких има красних јабука на продај, они су купци, дошли су да их купе по коју било цену, они ће платити. Девојачки отац ће одговорити да у њих нема такве робе. Напоследку се исказе јасно намера, али девојачки родитељи и онда забашурују ствар, јер кад би одма одговорили, изгледало би да су једва дочекали просце, а то би било срамота за девојку.

Док се старији тако у соби баве, младенци седе напољу код ватре и разговарају се — о чему, то сам Бог зна и „главње“, што гори и слуша их.

Када девојачки родитељи даду повољан одговор, онда дозову и младенце унутра. Најпре девојачки отац запита кћер, је ли рада удати се за момка. Де-

војка на то одговори: „Аки мама і пена хоће, ондак і ја хоћу.“ То исто чине и с момком. Сада изваде просци сакривену чутуру, понуде девојачке родитеље или измењају ракију са домаћиновом и сви се часте, што су сретно свршили посао; хвале Бога, што је родитељима подарио милост да тај дан дочекају и пију за срећу младенцима.

Тада се даје „карàга“. То овако бива: Просци — осим младожење — баце новац на земљу — богати златан и сребрн, а сиромашни „fileri“; али „čist novac“ (1 зл. и 1 ср.) мора бити у „карàги“. „Sad mlada se obrčka (обрче) на novci за sunce (за сунцем) на desnu stranu, као sunce да се нјејан муџ само за нјом obrčka“. Тако се обрне трипута. „Sad devka robere novci, али ruku zavijenu и maramu, і metne и razuku (пазухо, недра) novci. Ondak roditelji devke нјој vele: че (нека) не бере novci него муџа. Posli ovo mlada celiva svekru і svekrvi і svim који су došli да prose cukne (пољуби) ruku і zahvali.“

Сад је девојка већ mlāda, а просиоци и домаћи од тад се зову „priјatelji.“

То би била просидба у Крашована.

Готово увек истога дана, кад се деси просидба, оду младенци са очевима и сведоцима свештенику, да се упишу ради навештавања.

После два-три дана по просидби — само у добар дан: Недељу, Понедељак, Среду и Петак — оде свекрва к млади „да kroје darove.“ Младина мати изнесе читаву „trubu“ платна, које је сама откала, и скроје куму кошуљу — о њему кажу Крашовани: „Posle Бога prvo је kum“ — старом свату се скроји „stan“ — две поле за кошуљу — свекру, свекрви, деди, мајци и т. д. свима по кошуљу. Свекрва даде својој снаси 2—3 фор., да купи конаца и „svile“ (вунице) за вез. Од тад млада увелико ради, да посвршава дарове до свадбе, јер и код Крашована је млада дужна да дарива сву родбину младожењину.

Свадба обично бива у Недељу, а у Суботу пре ње иду младенци свештенику на хришћанску поуку. Још у Среду пак

те недеље умеси свекрва погачу — још пре подне „dok не vrне dan“ — коју ће сутра — у Четвртак — са венцем невестинским однети млади. Тада иде с њоме још која рођака н. пр. кћи јој, а осим венца и погаче носе још „lopatku“ (суву лопатицу меса), суву „kolbasicu“, „gučaji“ (оплетен колач, који млада о свадби носи на руци), „rizanci gotovi, luk, papriku, sol“ и „jabuka и razuku“ за младу, а на погачи још три струка шимшира, „foljofija“ и двоструку воштаницу. Те ствари понесе свекрва и „trpezник“-у, који не сме бити свезан него „iglamі zahvaćeno“, а с њиме заједно у свакој руци по незапушену чутуру медљанице. Када свекрва пође из куће, пукну из пушке и у исти мах крене се и девер ка куму са „lagijom“ — чутуром и колачем, да га позове да у недељу венча младенце.

Свекрву родитељи девојачки са великом „парадијом“ дочекају. Ту је пуцњава и свирке довољане. Оно, што је са собом донела, метне на сто; што није скувано („vareno“), изда да се скува, а остало покрије и остави. Кад се то збило, доведу једног дечка од 5—7 година, који добије у руку врбов прутић, те њиме извади венац из трпезника и стави га млади на главу. Врбов прут се узима тога ради, да невести све иде од руке и расте као врба. Тада наките невесту као о свадби, на главу јој метну у „salbu“ — нанизан новац за украс главе — и цвећа и посаде је између свекрве и рођаке јој. За то време је зготовљен и ручак. Тада свекрва изнесе погачу, на којој је у среди направљена ружа. Та ружа мора да се покрије новцем, који се дарује невести, а кад се свекрва после части креће кући, онда опет младина мати износи дарове за њу. „Дарови су: „dve kрге (мараме повезаче) bele, dvoје kanice (тканице, појаси), dvoја objala (два пара обојака) — srpska (црвени) і bela“. Те дарове метну гошћама на рамена и са великом свечаношћу их испрате до краја улице.

Има где тај поход и друкчије бива. Кад се испрати „lagija“ куму, старији са младожењом заједно иду млади. Ту „dète

da defki jablku i u jablki nofci i joj metne u razuku pred nami svimi — прича стари Крашован. — Ondak mi nji više ne vidimo — mlada i mladoženja idu u drugu kamãru, a gosti si piju, a oni su tamo baška. Igramo i veselimo se, pijemo — to se zove (зове) *spravda*.“

То бива дакле у Четвртак пре свадбе. Сад долази у Суботу пре свадбе још једна свечаност, кад долази стари сват момачкој кући, да шију „steg“ — барјак за чауша. И та је свечаност исто тако по типару прописана и искићена, као да је за позорницу удешена или да је искитно онај гуслар, који нам је опевао женидбу Душанову. Па тек онда долази права свадба: први дан код девојачке, други код старосватске, а трећи и т. д. код момачке куће, па онда долазе „drzari“ — дароносци од девојачке куће, па „prolјivanje vode na brodu“, па рашивање „steg“-а, па испраћање кума и старога свата, па сечење преслице млади, па „orgvanšnje“ — прво гостовање у тазбини — све тако на душак, да пису друкчији данас ни најсрпскији сватови ни у самом Сентомашу. Не то, него тако се је женио само Краљевић Марко, па кума куми Грчића Манојла, барјактара овог и овога и т. д., па неколико конака до девојке, а неколико опет од девојке, па се узбуни цело Балканско полуострво, а овде иако се није узбунила цела Угарска, а оно се чује у свих седам крашованских села, кад се један жени. Тако то стоји записано и биће прилике,^{*)} кога буде занимало, да се на другом месту о свему увери, а ја овде нерад до зоре да развезем, само ћу још неке моменте да истакнем.

За мој смер је и овако доста. Ко познаје живот српскога сељака, па све сравни са обичајима крашованским, видеће да се у многоме подударају; а то је посредан доказ да смо некад једно били, јер Крашовани нису могли те обичаје овде позајмити од нас већ и због доскорашње одељености од наших насеља овде, него су их као старину из старе домовине донели са собом. А кад међу њима истак-

немо и оваке драгоцене остатке: цео склоп сватова опомиње на класичну старину српску, очувану у народним песмама нашим, моралну изреку: „Posle Boga најпрво је кум“ — наследан увек и код њих и крштени и венчани уједно, славу крснога имена са истицањем старосватског ручка као нешто особито овим речима: „гичак леп као на slavenju“, да венчање бива увек после велике мисе пре подне — као и у православних после литургије, употребу тамјана, прекаде и молитве пре ручка на свакоме месту, „odkukanje“ о православном Ђурђевоу-дне, па колач, без којег не прође ниједна свечаност у Крашована, а који краси и нашу трпезу о Божићу, о слави и гозби свакој — онда је довољно јасно да су Крашовани наша рођена браћа, која су се у зла времена откинула и од дома и храма прадедовског, па и погача, ћилим и „srpska objala“ могу посведочити да смо се негда и обували као браћа у једнаке обојке и покривали и дичили истим рукотворинама, те им и то од брата за спомен остаде, да се по томе ето у туђини нађемо и познамо, као што смо и ми и они тражили преко хлеба погачу, која нам сад често горко пада.

Ту сродност нама, која излази из обичаја њихових, показује и говор крашовански, али се из лексикалне стране њихова језика види и то да се у њега увлаче већ поред неких немачких и мађарских особито речи румунске, те Крашован не каже ни „kruh“ ни „хлеб“ — него „pita“; ни „одећа“ ни „хаљина“ — него „cole“; не „проја“ — него „malaj“; не „шешир“ — него „palarija“; па и „кумче“ и „момак“ му се зове „filjen“ и „fofle“, „шимшир“ му је „foljofija“, а „рутица“ „teminjoga“ и т. д.

Изгледа нам тај огранак народа нашега као још жив и зелен грм храстов, али га већ прорашћују разне биљке паразитке. Основни карактер му још даје бујна храстовина, али остане ли и даље усамљен и необавештен као задњих 500 година, онда — као што сведочи Јабалча и Karlsdorf — опасност је врло близу да се претопе у друге народности.

^{*)} Штампале се у „Научном Зборнику“ Матице Српске.

А како по телесним, тако ни по душевним особинама својима не би нас Крашовани срамотили да их к себи пригрлимо. Иако живе у приличној сиротињи, здрава околина — а ваљда и основа расе — помаже им да се физички лепо развију. Особито лепа женскога света има у њих. Статистички је доказано да у целој монархији сарамерно највише војника дају Срби и Хрвати, а Влашић са поносом бележи да при новачењу готово сваки крашовански момак остане војник.

По душевним даровима Крашовани такођер не засењују своје српско порекло. Као мален народ и сиромашан упућени су да се разнолико пробијају кроз свет, те сваки од њих зна по више језика — обично српски, румунски и немачки, а по нарави су већином питоми и услужни, по држању чисти и уредни — отуда их онда у војсци са тих особина употребљавају за болничаре, пионире или послужитеље код часника. Све су то службе, за које се тражи више поучљивости.

Зато ако смо уверени да су они по-

реклом, по крви и језику наша браћа и да нам у одбрани свога племена не би било на одмет ни тих десетину хиљада душа, онда је наша дужност да их привучемо себи. И то би био један корак у раду „свој своме“, а има много начина, како би га се требало латити.

Моје скромном раду је пало ето у део да учиним први корак у узајамном обавештавању и он није остао без успеха. Крашовани су благодарни, што се о њима чула ма и једна топла братска реч. У том правцу треба сад са више страна и снага да наставимо.

Ја нагласих своје уверење да би тај посао био вредан да се сви сложено заложимо за њега: и наша јавна реч и просветне и привредне организације требале би у мрежу свога рада да захвате и овај део народа нашега.

Ако би се на то рекло да имамо и код своје куће пуне руке посла, ја бих завршио речима песниковим:

„У тесну кругу тесни нам се дух,
А расте човек с намерама већим.“

М а ј к а

— Сени моје мајке. —

Ох! како слатко исказујемо, како много казује, како милозвучно звони та мила реч! Она је силна! Она је моћна!...

Нема људског, створа на земљи, који је не спомене и онда кад је у највећој слави и весељу, онда кад је у највећој беди и невољи. Па и самртник на последњем часу изусти реч: Ох мајко!...

То сведочи да нам је мајка једина и највећа љубав — богодана љубав, и да је њен дах миље, којим су свачије груди испуњене.

Неизмерна је то љубав! Она нас подсећа на прве мајчине пољупце, на мајчину милошту, и на оно доба, кад нам је мајка с осмејком на уснама над колевком лебдила, кад нас је у наручју носила, кад нам је својим мудрим речима срце напајала...

У чијем срцу неће засијати суза светиње, кад помислимо, да нас је сунце зрацима својим први пут у мајчином наручју обасјало. Да су

нам звезде с небеског свода први пут у мајчином наручју затрепале. Да је мајчин топли, мили и срдачни загрљај дух, који нас крепи, који нас оживљава.

По томе нам је мајка једна од највећих светиња на земљи, којој треба у сваком погледу да одајемо највеће поштовање, да свим својим силама настанемо, да нашој хранитељци — мајци што угодније послужимо и тиме да се бар донекле одужимо мајчиној љубави. Љубав за оваком идејом треба, да је усађена у свачије срце.

Мајка нам је једно од највећих добара, добро, чију вредност тек онда познамо, кад је изгубимо.

О мила мајко! Ко тебе изгуби, изгубио је највеће благо на свету. Тешко је њему без твојих милих и топлих загрљаја!...

Нови Сад, 1905.

Радован Милановић.

На Ускрс 1905

(Својој Лепосави)

Стишале се страсти, бујна младост пређе,
Животу код средње ми смо већем међе;
Да л' смо већ је прешли, даље ил њој ближе —
А ко ће то знати, ум наш то не стиже:
Када ћемо приспет' живота нам луци —
Не можемо знати, у Божјој је руци.

Над главом нам сунце нашега живота
Не пече већ више, ал греје дивота —
Ах, та то су зраци пролетњег доба,
Дај, Боже, да греју тако све до гроба!
Ал докле ће пута досегнут' му лљци —
Не можемо знати, у божјој је руци.

Него, кад се добро обазремо, драга,
Није то пролеће, већ је јесен блага —
Јер и ти ћеш знати, ја се сећам ето:
Та ми жарко већ смо преживели лето;
Ил наш живот можда преко једног лета
— Као понека воћка — сад други пут цвета?

Не то истог дана половине исте —
Чисто стиже вече после зоре чисте,
А нама све једно: с десна или с лева
Грејало нас сунце — само кад загрева!
Отуда бунимо: животу еводне
Да л' ће тек да дође, ил већ прође подне!

Јесен то је, душо, вече наших дана,
Гле, јабуке рљде ено с твојих грана:
Око нас је коло слатких малишана,
У том колу ти си »ружа расцветана« —
Мирисом се они душе твоје сладе:
»Мајчином душицом« душе своје каде.

Груди наше и сад испуњују наде —
Ал не више наде девојчице младе;
Срце наше и сад јоште много жуди —
Ал не жарком жудњом из момачких груди:
У молитву на̄д тај с жељом се претвара —
»Деци нашој, Боже, даруј свога дара!«

Те се жеље прате из двојих недара,
У том нам се рај сад на земљи отвара
Пре још, нег пристану наше трошне лађе
— Путник, душа наша из њих да изађе —
У живота нашег одуд мрачној луци
И полети душа ка Божјој нам руци.

*

Пређоше нас страсти, од њихова жара
Не остаде зато ни мрвице гара:
Јер где чисто срце у њима сагори,
Ту — као драги кам — све у пепео се створи,
Испод тог пепела само још лљк славе
Млаз светлости вије око твоје главе.

Па кад узмеш тако најмлађе ти чедо:
Тад си, као да бих те на икони глед'о;
А када те јато деце твоје грли:
Из гласа њихова живог одјека
Вера ми се буди: »у васкрс умрлих'
И живот будућег — после нашег — века.

Амин.«

У Новом Саду.

Ј. Ж.

Српкињама.

У животу нашег народа доста је скривен „ручни рад наших Српкиња“. Моје парохљјанке чувене су са свог ручног рада *Шупљике и веза* тако, да је ручни рад Мартоношких Српкиња у шупљници и везу јединствен, и ко тај рад гледа с разумевањем, каже: да је то у вештини женског ручног рада највиши ступањ.

У српској индустрији одликује се Срем својим вином, Нови Сад поврћем,

Футог купусом, Сомбор својим добрим сиром, а Мартонош шупљиком и везом и та особина моје парохљје доста је скривена.

Радом женског ручног рада мојих парохљјанака користе се пештански, сегедински, суботички и кањишки Чивути по јевтину цену. Наговором Г. Пере *Кристића*, ревизора Српских Земљорадничких Задруга, има данас Мартоношка Српска

Земљорадничка Задруга својих 17 женских чланова најбољих уметница у шупљици и везу, којих је рад предузела наша задруга да протурује кроз свет. Тим поводом извештавам наше Српкиње на све стране: да *Мартоношка Српска Земљорадничка Задруга* (удружење са неограниченом одговорношћу) са својим чланицама израђује најлепше послове у *шупљици* и *везу* као и изради *монограма* у разноврсној потреби. Ко тога рада потребује, нека се обрати на Српску Земљорадничку Задругу у Мартоношу (Martonyos Vács-Bodrogh megye) и добиће за најкраће време са материјалном одговорношћу ове задруге изврстан рад у тој струци по најумеренијој цени. На свако питање и сваку молбу за извештај поред пошиљке поштанске биљеге од 10 потура, одговараће Мартоношка Српска Земљорадничка Задруга сваком тачно и брзо и за кратко време биће на услузи

и са приказом фотографисаних мустара. — Ово није спекулација. У замисли овој истакнуто је: да се вештина ручног рада српских женскиња прикаже свету као вештина, да се смести у прве редове српске индустрије и да се јадне српске везиље истргну испод худе наплате немилосрдне и себичне руке.

У колико ова замисао тражи ослонаца на родољубљу сваке Српкиње у толико више се нада, да ће ову замисао најбоље моћи остварити и проширити: Савез Српских Земљорадничких Задруга, Српске просветне и Добротворне женске Задруге, као и Кола Српских Девојака, учитељице и у опште сви, који осећају српско родољубље.

Мартонош, на Благовести 1905.

Поп Младен Јосић,
председник Мартоношке Српске
Земљорадничке Задруге.

Над гробом моје кћери Данице

(умрле у 4. год. нејаког живота 12. фебруара 1905.)

К'о покајник, ступам гробу,
Да пролијем сузу врелу,
Болној души, болном срцу —
Да олакшам тугу вељу.

»Да олакшам?!...« Ах, никада
Олакшат' ми туга неће,
Кад ми рука смрти ледне
Најмилије уз'бра цв'јеће!

Б'оли, ваљда уминуће
Кад и мене земља с'крије,
К'о што тебе сад покрива,
Моје цв'јеће најмилије.

Ти остави бабу свога,
Мајку, брата, сеју своју,
И предаде Свемогућем
Анђеоску душу твоју!

Чедо моје, Дано мила!...
Увенуло моје цв'јеће,
И твој спомен, ја ћу љубит'
Док у мени живот креће.

Никад тебе, ја не могу
Заборавит' чедо мило;
Часа нема, да ми с' није
Лице сузам оквасило.

За уздахом уздах лети,
А прате га сузе вреле,
Ох, како је тешко бити
Над могилом среће свеле.

Поглед блуди васиони,
А раздиру срце б'оли,
Усне шапћу, све то тише...
То се душа Богу моли.

Вишњи Боже, дај јој мира
У блаженству свога раја,
Гдје но нема патње, бола,
И гдје нема уздисаја.

Ох, па »збогом, — до виђења!«
Љубимице мила моја,
Збогом цв'јете устргнути
Из мог тужног перивоја!...

Јесен, лето, пролеће.

По врху је брега
Већ прамење снега,
Око њега облак
С муњама се вија,
На подножју брега
Цвеће се развија.

И на мојој глави
Снег се већем јави;
Ал кроз облак брига
Сунце моје греје,
А око нас доле
Пролеће се смеје.

Глава ми се диже,
Да је бури ближе:
Да прихваћа муњу,
Што се по њој гони —
Да пролеће мило
Од громава склони.

Од те буре сиње
Спопада ме иње;
Ал ми срце врело
Не боји се студи:
Јер ти, љубо, сунце
На мојој си груди.

Отуд, сунце јарко,
Ту је лето жарко;
А у твојој оку
Још је благе росе,
Те око нас отуд
Распролетило се.

Нека на врх брега
Пада прамен снега,
Нек побели глава
— То ми није штета —
Пролеће нам само
Нек око нас цвета.

На Ускрсе 1905.

Ј. Ж.

До последњег даха.

Теби, зоро —

Јасним зраком што си
Разгонила облачину чаме,
Расипљући кроз јутрењу румен
Благу светлост и милошту на ме;

Теби, сунце —

Чиј се огањ жарки
На све стране благотворно стере,
И копрену са густога мрака
Сјајем својим што скида и дере;

Теби, данче —

Где но лахор благи
Над недрима миомиром мири,
Изнад којих, као чувар будни,
Стег чедности гордо где се шири;

Теби, ружо —

Што си сваком куту
Меки мирис разасути знала,
Искру светлу од љубави жарке
Из градине што си узабрала;

Теби, душо —

Из пухора пламен
Жаром својим што си разбуктала,
Оронулом и смрвљеном срцу
Нове снаге што си знати дала;

Теби, вило —

Што с висине гледаш
Лажне мјине удварачког света,
Од провидног њиховога смера
Што ти понос високо одлета;

Теби, звездо —

Поборнице свесна
Као бисер чистих идеала,
Зраке твоје што расипљеш вољно
Сред језивих јада, посред зала;

Теби, срећо —

Којој равне није,
Чиј се нимбус у колут извија, —
Моја скромна, моја жељна песма
Око груди твојих се припија;

Теби, теби —

Певам и попевам,
Како умем и док имам маха;
А певаћу и од сада радо,
Све до смрти,
До последњег даха.

Београд.

Јова.

ЛИСТАК.

Сребрн ланац.

(Наставак)

Мита ни сам није знао шта још да му говори. Није му било сасвим право, што му се побратим решио тако брзо да је узме за жену. И зато је и сам распитивао о лепој Јованци (тако се звала та лепа удовица, која занесе Николу). Сваки је о њој говорио другчије. Једни су говорили, да је добра и вредна раденица, други су слегали раменима, или су рекли, да је не познају из ближе. И тако ни Мита није ништа много могао о њој дознати. Најпосле реши се, да оде са својим побратимом, те да види какав ће на њега учинити утисак та лепа и опасна удовица.

Кад је отишао са Николом, Јованка их дочека у соби, седела је при шиваћој машини, Мита је био изненађен кад ју је видео. Била је то права лепотица. Њене лепе црне кадифене очи, дуге трепавице, оно фино лепо лице, врат бео као у лабуда, витка стаса, све је то било тако савршено лепо, да је морало сваког очарати, ко је први пут види. Па она њена скоро детиња скромност, стидљива, сва је поруменила кад их је видела где заједно долазе.

Пошто јој Никола приказа свога побратима, и поразговараше се мало. Одмах јој рече ради чега дођоше, пријатељ се изненади, порумени још више, па рече: како је сретна, што је проси тако ваљан човек. — Никола јој даде прстен, а она их по обичају послужи ракијом, и неким слаткишима. Проведоше још неко време у пријатном разговору, затим се оба побратима опростише лепом удовицом, и пођоше кући. У путу Никола запита Миту који иђаше замишљено.

— Но Нићо, шта велиш, како ти се допада моја вереница? — Мита мало поћута па рече:

— Нићо брате, шта да ти кажем; ако јој је и срце тако, као лице, онда ти могу само рећи: нека ти је са срећом!

— И биће са срећом. У то сам сасвим уверен.

Као Николиној вереници, и Марија јој оде неколико пута. Али она није била тако очарана са својом будућом јетрвом, као њен муж и девер. Њено женско око проицало је дубље у њен карактер. Она жалеће је, да та њена детиња скромност није природна и да се из ње крије нека подмуклост, коју је рада силом да сакрије, а ипак сваки

час и против њене воље избија на површину. Али је то рекла и своме мужу, али људи као људи увек мисле, да је то женска завист, па и не дају тој примедби велику важност. У осталом, шта је вредило и говорити, кад је Никола био очаран и заљубљен до лудила у своју заручницу.

После три недеље Никола се венча са Јованком. Али су заједно у истој кући седели са Митом. Ту су имали и радионицу, у којој је било неколико момака и ранили се сви у кући, а Марија је за све њих кувала и сав посао савесно посвршавала док је била сама. Кад дође Јованка у кућу, поделише посао, једне недеље редовала је једна, а друге друга. Но госпођа Јованка није много марила за тај посао. Особито је жалила своје беле руке, па се често правила и болесна, само да се извуче из посла, а није га много ни разумевала. Кад год је она редовала, више је направила штете него користи, јер јело, које је скувала, било је тако рђаво, да га нико није могао ни окусити.

Она је одмах првих дана скинула свој налчић и показала се у својој правој истини. Од првог дана почела је сплеткарити и правити раздор у кући, али је увек задржала своју привидну скромност пред мужем и девером. За то кад се Марија кад и кад и потужила своме мужу на њу, он је готово посумњао, да она то не чини мало и из зависти, што је Марију често вређало, те је долазило више пута и до сукоба.

Једнога дана Мита случајно наиђе, како Јованка шурује са првим калфом Стеваном, који је био уједно и врло угледан. Али се обоје тргоше кад опазише Миту. Мита се намах разочарао својој снашици. И сад виде, да је његова жена имала право, кад му је говорила: да је Јованка подмукло створење. А он је сад опазио да је и лакомислена па је почео мотрити на њу. Али кад је ухвати и по други пут, како се са калфом поверљиво разговара, он је најозбиљније опомену: да ће калфу места отпустити — или ће је тужити мужу, да се тајно састаје са калфом.

Но Јованка је била хитрија од њега. Одмах оде своме мужу сва расплакана, па му рече: како више не може издржати у тој кући, где је вре-

ђају, опадају и измишљају све које шта на њу. А то све чине за то, што је мрзе, јер Марија не може да чини по кући што хоће и како хоће, па још рече своје мужу, како се Марија не влада онако како би поштена жена требала да се влада. Али га уједно моли, да о свему томе не говори Мити, јер није рада да прави међу њима раздора.

Лаковерни Никола поверова својој лукавој жени све што му рече, па поче хладнити према своје побратиму и његовој жени. А Јованка се претварала, као да више и не гледа лепога калфу.

Одношај између та два побратима и жена им, постојаше сваки дан хладнији, и несноснији.

Најпосле, једнога дана рече Никола, да се он са својом женом сели из куће, па настави:

(Свршиће се.)

Сестра Перегринна.

Е. Катона.

Господин професор дошао је зловољан на клинику. Да ли је левом ногом устао, или је пораз његов на јучерашњој научној расправи допринео, да му је достојанствено лице забринуто — то лепо очешљани асистент његов није могао да реши. Под достојанством се нема разумети дворско саветништво, јер је господин професор за то био још сувише млад, ма да је он свој узраст ценио по сјајним способностима своје личности. Свежост лепога му тела — јер господин професор је много држао до своје лепоте — давала му је изглед младића од двадесет година, а зрео суд његов ишао је упоредо са правим годинама његовим, четрдесетим, знање пак предујмила му је изнимно старост. Наравно други имађаху о томе друго мњење, ал човек сам себе најбоље познаје а када нам је показало мрачну слику оно огледалце, које тако брижљиво кријемо у тајној фиоци нашег писаћег стола? Што је огледалце господина професора нарочито сјајно било, то је његова особита срећа. Али се и узвишено чело кадгод помрачи, а савршено лепо чело госп. професора било је овом приликом натуштено.

— Је ли дошао већ старац?

— Није још, благородни госп. професоре.

— Опет је заспао стари пудар!

Овај стари пудар беше, стари професор, на кога овај млади великан гледаше са немим презрењем.

— Али са радњом, ако је теби право Мито, можемо и даље остати ортаци. Из куће се само за то селим, што видим, да нам се жене не слажу. Па мислим, кад будемо одвојени, да ћемо се боље пазити. Трошкове око радње и момака делићемо као и до сада. Па ћемо живити у љубави. Није ли тако?

Мити је било жао свога побратима и знао је добро, да ће се скоро и разортачити с њиме, и то све поводом своје жене. И онда ће Никола за цело пропасти. Али шта може да чини? Знао је добро, ма како да му саветује најискреније, он ће увек веровати више својој лукавој жени.

Тако се они растадоше. И Никола се исели из куће са женом.

— Има л' што новoga?

— Број 8 беше ноћас рђаво, двапут ме будише. Али да, стигла је нова сестра.

— Нова сестра? Да, да, која је на место Веронике дошла. Како јој је име?

— Перегринна.

— Перегринна! Врло добро! Откуд врага та створења узимају своја имена? Перегринна! Зашто не Пелагра?

— Лепо очешљани асистент примио је с дужним смехом ову досетку, која се родила у финим устима г. професора.

— Наравно, Штајеркиња је, не зна ни речце мађарски.

— Не зна; говори само немачки.

— Само немачки; то сам мислио, да француски и енглески не зна, али сам се надао, да јој се прилепила која мађарска реч. Ала су глупа та створења, Боже мој! Праве животиње, баш нас је Бог проклео с њима.

Асистент се опет насмеја, али у себи. Овај испад против калуђерица умирио га је. Знао је већ из искуства, да ће се превишњи гнев излити данас над овим несретним створовима, а да ће генералштаб, плаћени и неплаћени вецбеници, бити поштеђени.

— Паде ми на памет са речи »енглески«; синоћ доцкан у ноћ донеше једног болесника. Неки Енглеz, учитељ језика. Зна само енглески, те не могосмо ни један од нас с њим разумети се.

— Говорићу ја с њим — рече господин професор са отменом небрежљивошћу, јер између осталог веровао је о себи и то, да зна енглески, а међутим запамтио је само неколико обичних речи од дечје гувернанте Енглескиње, а и те речи не стајаху ни у каквој вези са медицином.

Генерални штаб је, као сваког јутра, чекао у библиотеци с покорном трпељивошћу улаз госп. професора, који је подсећао на тријумфални улаз римских војсковођа. У светилиште смео је ући само лепо очешљани асистент, да пријави има ли што ново, и да прими налоге. Онда је саопштио његовом благородију и најновије шале и политичке новости, као и најновије сплетке лечничког света. Ту су се оговарале остале клинике, и ту је падала строга критика на чланке стручних листова. После тога долазила је јутарња визита, посете болничких одаја, где се велики научењак већ с потпуном пратњом појављивао. Његово орловско око приметило је свашта. Бацио је летимични поглед на таблу електричног звонцета и укоравао је оштрим гласом мимопролазећу сестру:

— Зар не видите, да је број 8 звонио? Зашто не идете к њему? Научите се реду!

Калуђерица би скромно одговорила:

— Баш од њега долазим господине професоре.

Господин професор се намршти. Није задовољавало његово правдољубље, да нема он право. Мргодно погледа у калуђерицу, која као кип стајаше пред њим. Беше то краљевска појава. Лице јој је идеални тип германске лепоте, хладан поглед јој одаваше здравље и енергију скопчану са чаробном смиреношћу. Да је господин професор тако познавао људе, као што је то о себи мислио, могао је из тих очију прочитати, да та дивна калуђерица неће никада пркосити ни дурити се, неће се наћи увређена, нити ће правити интриге, јер стоји много више свега тога. Али господин професор беше сувише горд, а да би своје штудије опробао на слугама, те махну својом брижљиво негованом руком калуђерици да иде за њим у општу болесничку салу. Овај пут беше за сироту Перегрину као да је прошла кроз шибе. На њу се осу море грдњи пред докторима, болесницима и слугама. Њена невештина, ограниченост, расејаност, њена незграпност у покретима изнесена је као ужасан пример. Од ње је могао сваки научити, како

није слободно поступати са болесником, како не треба јастук наместити, и како не треба што око болесника радити. А друга сестра Перегринна слушала је све ово са непоколебивом мирноћом. На лепом лицу њеном није се ни једна црта изменила, трепавице јој се не мицаху, а мучеништво њено престаде тек код последње постеље. Ту господин професор остави сироту калуђерицу на миру, јер је морао сву своју пажњу концентрисати на своје знање енглеског језика. А ова пажња, или боље рећи знање језика, беше и овако малено, јер болесник не разумеде ни речи од онога, што му је господин професор рекао. Наравно, он сиромашак није научио енглески од гувернанте своје деце. Стање већ беше постало критично, и господин професор, одмахнувши с презрењем руком, хтеде већ болесника напустити. Но у том приступи сестра Перегринна, те поче беспогрешно и течно разговарати са болесником, који од једном сав просија од радости. Затим се калуђерица сасвим просто обрати господину професору и протумачи му мирним и бестрасним тоном речи болесникове. Сиротица! Бољег начина већ није могла наћи, да изазове против себе мржњу овог великог научењака. Зидови библиотеке дрхтали су од гневних испада госп. професора. А палица доброга мњења би преломљена над главом сироте сестре Перегрине, која беше нова несрећа за клинику, чије лице, као луткино, само по себи одаје глупост, која се из неизмерног мора свога необразовања неће никада издићи, која је сигурно кћи каквог шустера у Грацу, а и енглески је ваљда научила од каквог вагабунда. Затим је следила још једна општа критика, која је олимпијским гневом пала на цео табор милосрдних сестара, које осим оно мало рутине, што им се тешком муком намете, другог знања немају.

Узвишени овај гнев стишао се тек онда, када је ушао слуга и дубоко се клањајући јавио господину професору, да га у његовој соби чека један стран господин, који му је и своју карту предао. На карти је стајало име: кнез Валденбург-Ауерштајн. Срце господина професора закуца живље од радости, али ипак сачува своју мирноћу.

— Опростите господо, али морам прећи у своју собу. Његова висост кнез Валденбург ме тамо чека, но одмах ћу се вратити. Тиме одјурим, оставивши на лицима слушалаца зраке своје

велике славе, која чак до кнежевских палата допире.

Кнез Валденбург беше сувоњав старац са оном извесном простотом у својој појави, која више говори од сваког блеска.

— Молио бих Вас за једну услугу господине, обрати се он улазећем професору, климнувши главом на дубоко клањање професора.

— Изволите заповедати, ваша висост.

— Рад бих да говорим са својом ћерком, која је код вас.

— Код нас? — упита зачуђено професор. — Можда у којој засебној соби? — И у мислима прелети собе богатих касапа и државних чиновника, који имају или доста новаца, или јаке препоруке, да добију засебне собе за своје болеснике.

У очима великаша засја хладна светлост.

— Моја кћи није болесна, рече са неком фином гордошћу, она је калуђерица.

— Калуђерица? — упрепасти се професор.

— Јесте. Шта има у томе необичнога? У нашим круговима то није реткост. Кнегиња Валденбург изјавила је пре неколико година, да хоће да буде калуђерица, а ја ју боље познајем, а да сам и покушао одговарати ју од тога. Хтедох само постићи, да ступи у какав одличан ред, где бих упливом својим лако могао успети, да за коју годину постане настојатељка. Али она не хтеде о томе чути. Не остављам свој досадањи свет — рече — зато, да и опет останем у његовој близини. Ја сам се њеној вољи морао покорити, и сада морам трпети, да једна кнегиња Валденбург-Ауерштајн, која је кроз три године била светкована лепотица најстаријих и најотменијих кругова на свету, ступи

сада у службу болних надничара. Није допустила чак ни то, да се њом изнимно поступа. Сада је и она тек један број, једно име: сестра Перегринина, која је данас овде, а сутра ју могу бацити на други крај државе.

— Перегринина? Сестра Перегринина? — замуца професор, на чијем савршено лепом челу поче избијати зној као грашак.

— Да, Перегринина. Изабрала је то име, хоћећи и тиме симболизовати, да је она од сада страна за сваког, коју је пређе познавао. Али нећу да Вам досађујем нашем породичном историјом, господине — настави великаш. Пошто од настојатељке њене имам дозволу да се с њом поразговорим, то бих Вас молио само, да нам изволите означити једно одговарајуће место, јер и ако је сестра Перегринина навикла на простоту, ја још нисам кадар, да се са својом кћери, кад се с њом кадгод састанем, разговарам по ходницима или у предсобљу.

Господин професор се осећаше рђаво, врло рђаво. Његову лепу формасту главу, седиште богатога знања, поче обухватати несвестица и изгледаше, као да је сувоњави аристократа овај поводио сву еластичност из тога атлете, који изгледаше као момче од двадесет година. Али се најпосле ипак некако прибра.

— Дозволите ми ваша висост, да Вам моју собу на расположење ставим. Одмах ћу јавити вашој милој кћери. Тиме изађе, пошто се претходно узалуд мучио да отвори врата, турајући их напоље, а она се међутим отвараху унутра.

На ходнику збуњено повиче некоме слузи:

— Трчите брзо и позовите у моју собу њено височанство кнегињу Валденбург-Ауерштајн!

Г.

Рад добротворних задруга Српкиња.

Нови Сад.

Добротворна Задруга Српкиња Новосаткиња имала је своју одборску седницу 28. марта (10. априла) и 11. (24.) априла о. г. обе под председништвом своје начелнице, г-ђе Јулке *Радвановићке*. У једној и другој седници утврђивао се програм за 25. годишњу друштвену прославу и утврђено је, да ће на концерту суделовати свирком на виолини данашњи најбољи компониста срп. г. П. Стојановић из Беча; свирком на гласовиру новосадска вештакиња, г-ђица Зорка

пл. Рогулићева; живе слике приредиће наша позната уметница г-ђа Милка Марковићка, чланица срп. нар. позоришта а певаће три немачке песме оперска певачица г-ђа, ц. и кр. капетана Самеша. — Пошто није сигурно, да ће се ново оправљена св. саборна црква осветити на Цвети о. г. а задруга би желела, да се у тој цркви одржи њено благодарење о 25. г. прослави, то се одложила прослава на 1. (14.) мај о. г. — Са породичних околности поднела је одборница, г-ђа Вида дра Ј. Радонића оставку на одборни-

штву и одбор је у смислу својих правила изабрао до идуће ред. скупштине на ово упражњено место, г-ђу Софију Манигодићку.

У другој седници утврђене су цене за седшта приликом концерта прославног и пријављено је нових 8 редов. чланица и 26 потпомажућих, те с тим има наша задруга 174 редовне и 26 потпомаж. чланица, свега: 200 чланица. Редовне су чланице ове: Даринка Буља из Вилова, Невена Д. Јанковићка из Будимпеште, Мила Сарајлићка из Жабља, Јулка М. Живановићка, Вида П. Јовановићка, Агелина Манојловићка, Корнелија дра Свињарев и Софија М. Француска. Потпомажуће су све девојке и по највише: кћери наших ред. чланица, а наиме Елиза Барако, Олга Бајић, Дана Георгијевић, Јелва Дера, Софија Ивковић, Невена Јорговић, Софија Јевтић, Јустина Кода, Вера Кода, Олга Љубиша, Зорка Мартоношки, Добрила Матић, Добрила Огњановић, Милена Павловић, Мица Полит, Владислава Полит, Вера Поповић, Катица Поповић, Јулка Рунић-Малешевић, Ванда п. Стратимировић, Дана Томић, Зора Томић, Мара Шилић, Меланија Адамовић, Марта Адамовић и Марта Хирт. Са овим се овдашње девојачко коло прикључило овом друштву и под овим закриљем може и своје посебне интересе вршити. — Председница је известила, да су и друга два сребрна кандила, наручена за дар св. саборној цркви, стигла и да су исплаћена са 369 круна. Сва три кандила, што прилаже ова задруга св. саборној цркви вреде дакле, без других трошкова: 794.20 круне. — Умолио се перовођа друштвени, да извести вуковарску добротворну задругу Српкиња о друштвеном забавишту, које је та задруга молила, јер намерава и сама, да подигне у својој средини такав завод. — Известиле се месно грађ. стрељачко друштво, да за ову годину не може ова задруга припомагати за приређивање мајске забаве у корист тог друштва, јер је сама заузета спремањем око своје 25. годишње прославе, која ће се такође маја месеца о. г. држати.

В р ш а ц.

Добротворна Задруга Српкиња Вршчанака одржала је 30. јануара т. г. на дан св. Тријерарха своју редовну главну скупштинску седницу, која је текла овим редом:

У одсуству начелнице, Јелене Деметровић, поздравила је у лепом броју сакупљене чланице потпредседница Јелка Драгић искреном добродошлицом и отворила је скупштинску седницу. Поздраву се одазваше чланице са усклицима: Живела подначелница. По прочитању списка чланова женске задруге и пошто је констатовано, да у току минуле 1904. г. међу чланицама ни једног самртног случаја не беше, позвала је председавајућа подначелница перовођу, да поднесе главној скупштини извештај о раду управног одбора у г. 1904.

Одазивајући се том позиву изнео је перовођа, патријарашки протођакон, Стефан Николић, главнији рад управног одбора у следећем:

Славна скупштина!

Част ми је у име управног одбора Добротворне Задруге Српкиња Вршчанака поднети славној скупштини извештај о раду истог одбора у г. 1904.

Течајем г. 1904. одржао је управни одбор свега 12 седница и у овима решио 45 предмета разне садржине. Као пређашњих година, упражњавао се управни одбор и ове у добротворству, када је сходно и прописима друштвених правила водно бригу о сиротој српској младежи, која похађа месну вероисповедну основну школу, а тако исто и о старцима, које су изнемогле и за сваки рад неспособне постале. За одело и обућу споменутим сиромашним ученицама издато је 186 К 30 п. а у име милостије раздељено је 166 К. У осталом о овим и друге врсте издацима као и о приходима, које је имала женска задруга од камате на свој капитал, од чланарине, од једног концерта и мајалеса, говоре нам цифре у завршном рачуну, који ће се славној скупштини засебно на одобрење поднети, услед чега не сматрам за потребно да се код тих ствари дуже задржавам.

У последњој скупштинској седници добротворне задруге Српкиња Вршчанака, одржаној лањске године у овај дан закључено је једногласно, да наша добротворна задруга оснује женску раденичку школу и поверено је управном одбору да се за што скорије отварање те школе постара. Сходно томе овлаштењу учинио је одбор питање о оснивању раденичке школе предметом озбиљне студије, уложио је читаву своју снагу и најбоље умење, како би поверени му посао на задовољство извршио, како би остварењем лепе замисли ударио чврст темељ радиности женског подмлатка, те тиме створио од истог добре домаћице и ваљане раденице. О сврси и уређењу те школе говориће нам нацрт за „Правила“ исте, израђен по Правилима раденичке школе добротворне женске задруге у Вел. Кикинди, који ћу бити слободан у смислу закључка управног одбора славној скупштини на одобрење поднети, а овде ћу се у кратко само тога детаћи, шта је управни одбор до сад учинио, да би се школа што пре отворила а по том своју сврху што боље постигла. Да би будуће ученице женске раденичке школе у истој ваљаној настави добиле, изабрао је управни одбор гђцу Даницу Стојановићеву, кројиљу, за учитељицу раденичке школе, и послао је исту госпођицу у смислу уговора, склопљеног с њоме у Беч, да тамо у познатом салону гђе Албертине Раиш 3 месеца проведе и усаврши се у кроју женског одела. По повратку исте госпођице отворена је 1. септембра 1904. г. у име Божје наша раденичка школа, која од тога времена на задовољство управног одбора, на напредак до сад још до душе малобројних ученица, и напоскон задо-

вољавајући и захтевима оних, који ју са поруцбином потраже, делује. Морални је успех дакле свакако постигнут, а ни у материјалном погледу не стојимо лоше, јер је дефицит, који се до сад показао, врло мален, кад се узму у обзир знатни трошкови, које је женска задруга имала како око изучавања гђе Данице Стојановићеве, тако и око отварања саме школе и снабдења исте са потребним стварима. Надати се је, да ће славна скупштина у наредном својем заседању и о материјалином успеху од те школе потпуно повољан извештај добити.

И овом приликом морамо да се са највећом похвалом изразимо о овдашњој срп. прав. цркв. шк. опћини, која је на замолбу женске задруге радо и бесплатно уступила на годину дана две собе у својој згради за раденичку школу.

На св. Илију 1904. г. дало је овдашње срп. занатлијско певачко друштво осветити своју друштвену заставу и том приликом доставило је и женској задрузи један клинац са молбом, да исти у копље удари, што је у име задруге и учинио перовођа њезин. Том приликом заступала је женска задруга још две добротворне задруге и то из Митровице и Бос. Петровца, ударивши место истих клинац и положивши уз свој и од њих припослате прилоге. Поред учествовања у још неколико свечаности заступљена је била наша задруга при парастосима, приређеним у спомен српских великана, а цео управни одбор присуствовао је парастосу за Светозара Милетића и Змаја Јована Јовановића.

Управни одбор српске православне просветне задруге у Будимпешти известио је нашу задругу о своме конститујисању ради подизања и издржавања српског православног девојачког васпиталишта те позвао саму задругу, да се упише за оснивајућу чланицу или добротворку, поједине пак чланице женске задруге, да ступе у ред редовних чланица задруге св. мајке Ангелине. Управни одбор по свестраном претресу овога позива и програма за споменуто васпиталиште донео је закључак, да наша задруга, и ако потпуно цени смер просветне задруге св. мајке Ангелине, која је вољна у центруму престонице Угарске основати дом за женску младеж, који би дом замењивао родитељску кућу и у којем би се девојке наше религијозно-морално а при том у српском духу васпитавале, са уписивањем за чланицу причека до времена, док с једне стране међу боље материјалне прилике дође, с друге пак, док се у томе васпиталишту не оснују неколико питомачких или бар полупитомачких места, тако, да исти и добрим ученицама из сиромашних кућа приступачан буде, јер поред оних високих такса, које су програмом опредељене, нису у стању ни добро ситујисани родитељи давати своју децу у исти завод, већ би то могли учинити једино богаташи, а смер просветне задруге пештанске у овом погледу никако није могао бити тај, да само те девојке из богатих

кућа прими у васпиталиште, а онима сиромашнијег стања одређењем прекомерно високих такса онемогући ступање у тај завод. Чим дознамо да је у овом правцу нешто урађено, сматраће и наша задруга — особито ако нам се и материјално стање на боље окрене — одмах за своју родољубиву дужност, да исто васпиталиште у сваком погледу потпомаже. Појединим пак чланицама уступљени су са препоруком позиви на уписивање за редовне чланице. Када ми је још част споменути, да је течајем 1904. г. наступила мала промена у часништву женске задруге, у колико је бивши перовођа, г. Светолик Јовановић на тој почасти благодарио и на његово место је изабран 25. марта 1904. патријарашки протођакон, г. Стефан Николић, даље да је истодобно са тим избором основано место заменика перовође и то место попуњено са срп. нар. учитељицом Драгињом Станивуковићевом, слободан сам овај извештај завршити и славну скупштину умолити, да га изволи на знање узети.

Извештај овај узела је скупштина на повољно знање и изразила је управном одбору на његову раду признање и записничку захвалност.

После овога поднела је скупштинска благајкиња женске задруге, Мила Недељковић, завршни рачун од 1904. г., који је од стране надзорног одбора претходно прегледан и тачним пронађен. Скупштина је примила предложени завршни рачун, издала је благајкињи разрешницу и решила је, да се истој записнички изрази признање на савесном и тачном вођењу рачунских књига.

Пошто је и предрачун за г. 1905. без икакве примедбе усвојен а тако исто и „Правила за раденичку школу“, председавајућа подначелница благодарећи скупштини на поверењу поднела је оставку начелнице, своју, благајкиње и перовође. Скупштина, избравши досадашњу подначелницу за начелницу ad hoc, исто тако и за перовођу досадашњег; претворила се за неко време у конференцију, а по поновном отварању скупштине изабрано је поново исто часништво, поименце: за начелницу Јелена Деметровић, за подначелницу Јелка Драгић, за благајкињу Мила Недељковић а за перовођу Стефан Николић, који изјавише, да се избора са захвалношћу примају.

На дневном реду била је после овог обнова $\frac{1}{2}$ управног одбора, пошто је мандат оним одборкињама, које су за такве пре 2 године избране, у смислу друштвених правила истекао. Једногласно су избране у одбор исте, које су и отпале, а те су: Марија дра Милетића, Ана Милосављевићка, Ана Б. Петровићка, Софија Андрејевићка, Мара дра Цепењага и Тинка Ђорђевић. По обављеном избору 3 чланица за прегледачице рачуна у г. 1905. и то у особама: Софије дра Олтеана, Даринке Гавриловић и Катице Костић те 3 чланице за оверовљење скупштинског записника затворила је председавајућа подначелница скупштину, благодаривши присутнима на

лепом одзиву и пажњи, којом су извештај о раду управног одбора пратиле.

Темишвар.

Српска женска добротворна задруга у Темишвару одржала је седницу своје скупштине 13. (26.) марта о. г.

Та задруга имала је од 28. децембра 1903. (10. јануара 1904.) до тога дана три скупштинске седнице и осам одборских седница у којима је решила 62 предмета, који се односили на дељење милостиње, приређивање забава, набавку одела за сиромашну српску школску децу, прегледање разних рачуна и др.

У години 1904. имала је задруга 11 почасних чланова и једнога члана покровитеља.

Редовних чланова имала је задруга 75, од којих је 4 плаћало по 20 К годишњег прилога, 1 по 10 К, 2 по 8 К, 3 по 6 К и 1 по 5 К, а 64 члана плаћало је 4 К годишњег прилога.

Задруга је добила 8 нових чланова и то гђе: Ангела Мунеран, Ана Бранковић, Даница Лотић, Зора Јовановић, Даница пл. Војновић, Меланија Јанковић, Евелина Лазич, Марија Носак. Два члана изгубила је задруга смрћу и то покојне: Марију Ђорђевић и Емилију Станковић.

Задруга је у години 1904. изабрала преосвећенога господина дра Георгија Летића срп. прав. епископа темишварскога за свога покровитеља и високи изабраник изволео је примити ту почаст, те је том приликом даровао благајници ове задруге 151 К, на чему му се и овом приликом изриче хвала.

Задруга је ова при свечаном устоличењу преосвећенога г. дијецезана нашега имала част поздравити га, при којој прилици је преосвећени г. епископ депутацији ове задруге изволео изговорити неколико топлих и родољубивих речи.

И ове године приредила је задруга у суботу 12. (25.) марта о. г. свечан парастос умрлим својим члановима, при којему је изволео чинодејствовати почасни члан ове задруге преч. г. Јован Новаковић протојереј темишварски уз са службу многобројнога придворнога и меснога парохискога свештенства.

При истом парастосу изволео је присуствовати и преосв. г. др. Георгије Летић, епископ.

И у овој години вршила је задруга самарјанску службу човекољубља: делила је потребитим, њени чланови посећивали су тешке болеснике и собом односили прилоге таковима. Припомогла је склапању породичне везе једном честитом младом српском пару, поклонив 50 круна Мари и Васи Станивуковима. На потпору сиротиње утрошила је задруга 148 К, у чему је учествовало 19 сиромаша. Опремила је једнога привредниковога трговачкога шегрта, који се и сада налази у некој гвожђарској трговини у

Карловцу. Давала је по 6 К месечне припомоћи ђацима: Кости Фаркеску, реалцу и Види Пантелићевој учитељској приправници у Сомбору. Одазвала се позиву српскога певачкога друштва у Вршцу на његову свечаност освећења друштвене заставе уздарјем од 10 К.

И ове године је највећма поклонила бригу своју месној српској школској деци. На набавку одела и обуће сиромашне српске школске деце потрошила је 260 К.

Загребачком српском женском интернату, приправничком алумнеуму српском у Сомбору и Привреднику у Загребу даровала је по 20 К.

Држала је листове „Женски Свет“ и „Везиљу“.

Задруга је одржала две забаве, једну 14. (27.) јануара 1904., а другу 8. (21.) јануара 1905. На првој било је чистога прихода 258'83 К, а на другој 284'46 К. При овим забавама суделовало је српско певачко друштво овдашње, и отпевало је складно неколико лепих српских композиција. На последњој забави приказале су госпође и овдашња мушка и женска омладина две живе слике, које се особито допале са њихових српских предмета.

Од чланарине ушло је у години 1904. свега 333 К у благајницу, а од дарова свега 471 К. Стални даривачи ове задруге су овдашња племенита срп. прав. цркв. општина. Градека даје годишњу потпору од 100 К а фабричка од 50 К. Овдашња „рафинерија“ даје 20 К годишњег прилога.

По друштвеним рачунима било је укупно: примање 1768'50 К, издавање 1749'83 К, сувишак као пренос у год. 1905. — 18'87 К.

Стање штедионичких улога било је крајем године 1904. свега 2344'82 К.

Друштвени прорачун за год. 1905. утврђен је овако: *Примање*. 1.) Чланарина 360 К. 2.) Забаве 300 К. 3.) Ванредни приход 200 К. Укупно: 850 К. *Издавање*. 1.) Одело школске деце 400 К. 2.) Милостиња 200 К. 3.) Женски интернат у Загребу 20 К. 4.) Приправнички алумнеум у Сомбору 20 К. 5.) Привреднику у Загребу 20 К. 6.) Епархиском фонду, (250 К свега) I. год. рата 50 К. Укупно издавање 810 К.

Смерна су подuzeћа ове задруге, њена средства нису преобилата, али она врши дела хришћанскога милосрђа, те је треба одржати већ и с тога што она и о томе сведочи, да у овом великом граду, тако богатом у српским традицијама, има јоште Срба.

Мала је чаша из које пијемо, али је наша и напитак чист и наша рођена мука с правдом стечена. Мала је наша чаша, али је Српкињом пружена са пуним срцем а за утеху онима, који чезну за утехом и који траже милосрђа.

Д. Б.

Загреб.

Из Извештаја Добротворне Задруге у Загребу о раду и стању задругином крајем г. 1904., видимо следеће податке: Задруга је имала крајем г. 1904. 7 добротвора (уплата једном за свагда 100 круна), 21 добротворку (уплата једном за свагда 100 круна), 123 редовне чланице (12 круна годишње), 51 чланицу помагачицу (4 круне годишње) и 32 члана помагача (такођер 4 круне годишње).

Целокупно примање задругино у г. 1904. износи 2815 К 88 ф. Издавање пак 1982 К 55 ф. Чист добитак задругин износи према томе 833 К 33 ф. Од те своте прибијено је 300 К основној главници, а 533 К 33 ф. пренето на ову годину.

Задруга је издала 1560 К 30 ф. на потпоре сиротима, немоћнима Српкињама, потребнима Српкињама, ученицама, некима својима питомицама, које изучавају разне женске корисне и уносне послове и т. д.

Основна главница задругина износила је крајем г. 1904. свега 6265 К.

Како из Извештаја видимо и Српски Девојачки Интернат с дана у дан све лепше успева и напредује. У њему је данас 30 Српкиња из свију српских крајева, на брзи и њези врсне управе Интернатове, код које им је као у крилу рођеног оца и мајке, која се брине не само да у науци буду питомице у свему на свом месту, већ и да их васпитава у српском духу, која се брине да им никад ништа не пофали — баш као код рођене куће и на рођеном огњишту. Питомице су похађале следеће школе: 9 Женски Лицеј, 9 Вишу Девојачку Школу, 7 Женску Стручну Школу, 3 Препарандију, 1 Глазбену Школу, 1 Српску Основну Школу.

Целокупно примање Интернатове у трећем годишту му (у шк. год. 1903./4.) било је свега 15.504 К 65 ф. Издавање пак 14.465 К 82 ф. Као што је моћи из тих бројева видети, та лепа и корисна установа задругина у стању је, да се сама издржава. Заиста се мора признати Добротворној Задрузи, да јој је то предузеће дивно успело.

У фонд Српског Девојачког Интерната ушло је до данас свега 41.719 К 17 фил. Одбив све издатке до данас (на намештај и остале потребне ствари) у износу од 12.312 К 41 фил. — износи данас тај фонд у готовом 29.406 К 76 ф., а у намештајуи другом 8578 К 67 ф. — дакле свега у свему 37.985 К 43 фил.

Као што се види из овог кратког изватка из Извештаја задругина — рад је задругин и богат, и обилан и користан. Хвала Богу, данас има свуда, у свима српским крајевима, тих лепих установа. Како чујемо и читамо — свега је 51 така задруга што у Хрватској-Славонији, што у Угарској, што у Аустрији, што у Босни-Херцеговини, а једна је чак и у Америци. Дај Боже, да се српске жене по свима нашим српским

местима тргну и оствене, да подигну свуд и свагде — где год је могуће — те лепе установе, које су кадре — како се најбоље види из рада и стања Загребачке Добротворне Задруге Српкиња — толико добра да учине у свом делокругу, толику сузу да убришу, толику сироту да утеше, на ноге подигну, на прави пут изведу и т. д.

Не можемо овом приликом — кад смо тој лепој и племенитој ствари толико времена посветили — да пропустимо, а да не кажемо још и то, да је заиста крајње време, да наше добротворне задруге оснују себи Савез Српских Добротворних Задруга. На томе се једном већ и радило — колико се сећамо. Требао се основати Савез Српских Добротворних Задруга са седиштем у Новом Саду. Но мисао та лепа није у дело приведена, за што хвалу — ако се варамо — дугујемо праву, правди и правци у Угарској, шовинизму гласовитих мађарских слободумника? Правица је у Угарској за Мађаре. За остале народе тамо нема правде, права и закона. Али зар је то разлог, да се једва здрава замисао ипак не оствари макар на другој основи? Зар се није могао наћи начин, да се удруже макар добротворне задруге у Хрватској-Славонији? Можда би и задруге у Угарској — саме за себе — лакше доћи могле до свога Савеза? Лепо би било, заиста, све добротворне задруге окупити у једно коло, у једну снажну јединицу. Али — кад се то не може, зар да се за то не уради макар оно, што се може? Та колико би се тога могло заједничком снагом постићи и остварити, кад се, ево, тако лепо успеси постижу — подељено и одељено! Да постоји Савез Добротворних Задруга у Хрватској-Славонији, ко сме рећи, да снагом и умешношћу, енергијом и заузимаљивошћу његовом не би данас Српски Девојачки Интернат у Загребу био под својим кровом — осигуран од свега и сасвим? А овако — дуго ће се морати чекати до тога. Та једва се сакупило тридесетак, четрдесетак хиљада круна. А где је остало? Како да се скуца? Али — кад би постојао Савез Добротворних Задруга, кад би он на пример данас узео чврсто у своје руке то питање да реши, кад би рукаве засукале све чланице свију добротворних задруга, сме ли ко утврдити, да Српски Девојачки Интернат не би могао стећи у трену, тако рећи, своју кућицу — своју слободицу? То је само једно. А где су остале потребе свуда, где су остале лепе замисли, које чекају остварење такве једне организације, па да на површину искоче и, да се у дело приведу.

Дотакли смо се тога питања, како га ми схватамо. Мило би нам било чути и мишљење других, можда и позванијих, о томе. Наше српске добротворне задруге, нарочито у Хрватској-Славонији — упозорујемо да добро размисле о овоме. Можда ће нам свима од користи бити. Дај Боже!

Упозорујемо овом приликом и згодом — кад

нам се тако лепо надала све честите и могуће Србе и Српкиње, којима је Бог дао те могу да прилажу и дају, нека се сећају и Српског Девочког Интерната у Загребу у згодним при-

ликама, а нека га на срце међу и за њега задобијају и пријатеље своје, рођаке и познанике. Дарезљива рука српска ударила му је темељ — дај Боже да га у најскоријем времену и изгради.

Свечаност. Насловна страна овог броја обукла се у свечано руво, јер задруга, која је покренула овај лист, слави своју *двадесетпетогодишњицу*, а то је уједно и *двадесетогодишњица* нашег листа. Задруга је отпочела свој рад на Цвети 1880. год. а покренула је и овај лист на Цвети 1886. године, те су тако овогодишње Цвети значајне по ово друштво и по његов орган. Задруга је решила, да поред ове прославе изда у спомен своје 25-годишњице, засебну „*Споменницу*“ о својој раду за минулих 25 година и да је разашље свим Добротворним и осталим женским задругама с ове и с оне стране Саве и Дунава, јер дела су најбоља сведоџба сваког човека па и друштва.

Због ове свечаности излази и овај број осам дана раније.

Признање. Међу данашњим женскињама нема вредније ни плодније књижевнице у српском и хрватском народу од наше врсне сараднице г-ђе *Јелице Беловић-Бернадзиковске*. Њених ћете радова наћи у свим школским и белетристичким листовима српског и хрватског племена. То су опазили сви писмени радници, па то су увидели и учитељи града Осека, те су из своје седнице послали тој заслужној радници на књижевном пољу (у Кључу, Босна) своје признање и похвални декрет. А г. Фердо *Хефелс*, равнајући учитељ тога града, написао је пропратницу за лексикон, о народним везовима, што је написала иста слављеница. Та је књижица штампана у 1000 примерака и даје се народу бесплатно. Честитамо на том одликовању нашој вредној сарадници!

„**Претходница**“, удружење ученица српске учитељске школе у Сомбору, приредила је у недељу 24. априла (7. маја) о. г. *концерт*, у корист своје друштвене књижнице.

Почасни грађанин. Садашњи епископ темишварски, Његово Високопреосвештенство, г. др. *Георгије Лешкић* одрастао је тако рећи у Бачком Фелдварцу и ако се родио у Ст. Бечеју. Фел-

дварчани се поносе сад, што је у њиховој средини одрастао тако одличан син, па да ту своју радост и докажу, изабраше Њег. Високопреосвештенство за свога почасног грађанина. Мађари као и Срби били су ту једнодушни.

Овогодишњи Конгрес Српских Земљорадничких Задруга одржаће се 17. и 18. маја (30. и 31. по нов. кал.) у Дарувару (Славонија). Више о том саопштићемо својим читаоцима, кад Савез Српских Земљорадничких Задруга почне разашилати позиве на Конгрес.

Венчани. Г. др. *Јован Пачу*, млади адвокат из В. Кикинде и синовац пок. др. Јована Пачу-а, нашег композитора, венчаће се 24. априла (7. маја) о. г. у срп. правосл. цркви у Бечу са г-ђицом *Вером* пл. *Баукевом* из Беча. Нека им је срећно!

Верени. Г. Стојан *Велковић*, мерник београдски, верио се г-ђицом *Катицом Варгином* из Перлеза. Срећно! —

Г. Теодор *Хаџић*, велепоседник из Сентомаша, верио се други дан ускреса о. г. са г-ђицом *Добрилом Огњановићевом*, ћерком пок. др. Илије Огњановића-Абуказема и супруге му *Даринке*. Нека им Бог даде срећу и дуг живот!

Нова Добротворна Задруга Српкиња. Што смо давно очекивали, чему смо се искрено надали, остварује се. Наше дичне Сарајевке удружују се на хуманој основи. Тамо бивше крајцарско друштво, које је основано под покојним митрополитом Николајевићем, а одмах по смрти истог се и угасило, претвара се сад у Добротворну Задругу Српкиња у тој цели, да у првој линији оснује у Сарајеву сиротиште за Босну и Херцеговину. Оне се икупиле биле 10. (23.) фебр. о. г. у „Српској Бесједи“ и образоваше одбор, који ће зготовити правила и све што треба спремити, да се задруга утврди. На окупу је било до 90 госпођа и госпођица, које су ставиле на чело задруге г-ђу *Јелену Самарцију*, за тајника су изабрале: г. *Косту Мајкића*, за благајкињу: г-ђу *Даницу Кнежевић*. За прегледачице: г-ђице: *Стеванку Борчићеву* и *Љубицу Лашас*. У одбор су ушле: г-ђе: *Мара Мандићка*, *Даница Поповићка*, *Олга Димиширијевићка*, *Перса Кречићка*, *Софија Рац* и *Ана Баковићка*, Срећно, да Бог да!

И Црна Гора добија железницу и модерно морско пристаниште. У четвртак, 10. (23.) марта о. г. ударен свечаним начином темељац овом раду

у граду Бару. Тамо су били оба митрополита и сви министри с господаром Књазом Николом I, који је бацио први камен у море, где ће се дигати насип.

Турска царевина установила је медаљу „*Ли-акаш*“, која ће се давати нарочито женскињама, које буду својим средствима подизале цамије, школе и друге хумане заводе; или женскињама, које би учиниле особиту услугу војсци, или је гледале и лечиле по болницама; а мушкима, који се буду одликовали у човекољубивим радовима. Медаља је двојака: сребрна и златна.

Потврђена правила. Добротворна Задруга Српкиња у Госпићу добила је потврђена правила и сад ће 1. (14.) маја о. г. имати свој први састанак за конституисање. Сретно!

Крајцарско женско друштво, које ће се скорим претворити у Добротворну Задругу Српкиња, скупило је пред Ускрс 561.54 круна добровољна прилога, поделило тамошњој сиротињи 300 кр., а остало употребила на одело сироте школ. деце из основ. нар. школа. Већ се осећају трагови удружења и добре воље међу Српкињама.

„Добротворна Задруга Српкиња у Вуковару“ закључила је у својој седници од 9. маја о. г. једногласно, да она преузима на себе драговољно дужност, да намешта здраве и ваљане Српкињице у добре српске куће, те ће по својим чланицама надzirати, да се са намештеном децом добро поступа, да се исте упућују на сваки користан рад, да се морално одгоје, да се у српском духу васпитају, те тако ослободе да временом вредне и ваљане домаћице, матере и добре Српкиње буду, а са друге ће стране упућивати намештене Српкињице, да имају оне, који су их под своје старање примили, слушати, као да су њихова рођена деца и да имају сваки користан рад радити. Подједно ће женска задруга контролирати, како се те Српкињице награђују, дали се њихова заслуга сигурно и користносно где улаже а тако ће исто ова женска задруга и евентуалне спорове између намештене деце и оних, код кога су намештене, решавати, те ако се осведочи, да се деца добро не држе и на добро не упућују, децу из таквих кућа извадити и у добре куће дати.

На Србе у Срему угледати се треба. Ових дана потврђене су и обнародоване од кр. котарског суда у Руми Српске Земљорадничке Задруге у *Вогњу* у *Шимановцима*, у *Огару* у *Борову*. С ове четири најновије задруге сад је свега у Срему 59 српских земљорадничких задруга. На Србе у Срему угледати се треба!

Чија је земља, онога је и отаџбина. У жупанији рабској — у Угарској — има 53 арендатора, међу њима 31 Жидов, који арендују 36.000 катастралних јутара. Пре 10 година арендовали су Жидови 12.000 катастралних јутара. Жидовских велепоседника има тамо 20, који имају 15.000 катастралних јутара, а пре десет година беше их 14 са 9000 катастралних јутара.

И тако прелази и земља у Угарској невероватном брзином у чивутске руке.

Како Немци а како ми Срби? Пруска влада издала је ову наредбу:

„Иностранце Словене треба сматрати као штетан елемент и одстранити их из онога краја где раде у споразуму с урођеницима Пољацима. Власти, кад издају обртнице, морају тачно испитати народносно порекло иностранца. Уопште треба да спречавају инвазију Словена иностранца.“

Ово треба Словени да добро забележе у свој рабош, а нарочито ми Срби, који смо до јуче омаловажавали све што је наше, а помагали и подизали смо те странце — на своју штету и несрећу.

Одликована. Госпођа *Јелена Симића*, супруга посланика Србије у Цариграду, госп. Ђ. Симића, одликована је од султана великим кордоном „*Шефаката*“ I. степена.

Ческа добротворка. Жеља Карла Војачкова, првог ческог начелника у граду Простјејову оставила је у опоруци својој ческом народу 1,100.000 круна. Универзалан наследник је градско сиротиште у Простјејову, које има да исплати легате од 130.000 круна за позоришну зграду у том граду (којој је и њен муж оставио већ 42.000 круна), месној девојачкој школи: 50.000 круна; Ческој Матици Школској; 40.000 круна; а онда још знатне суме школама ческим у Оломуцу, Затрпеху и Мистку, где живи чески народ у малини и води тешку борбу са Немцима.

Принцеза Јелена, посетила је скорим *Вишу Женску Школу* и том приликом поклонила 100 динара у злату на кујну те школе.

Приложници црквени. Новосадека саборна црква довршена је са оправком и како смо извештени осветиће се на Спасовдан о. г. Иста је црква имала многе и велике приложнике.

Нова српска земљорадничка задруга основана је у *Брачевцима* (код Ђакова у Славонији). а то је пета таква задруга у том крају.

— Нова земљорадничка задруга основана је у *Прхову*. С овом је задругом, хвала Богу, сада свега 55 српских земљорадничких задруга у Срему.

— Нова Српска Земљорадничка Задруга основана је у Кирину. Тако је сад с том задругом свега 24 српске земљорадничке задруге у Банији.

Нова добротворна Задруга Српкиња. У варошици *Башони*, у чанадекој жупанији, у најсевернијој тачци нашег поморишког живља, образовала се на заузимање тамошњег учитеља Стеве Вукадиновића и његове супруге, нова Добротворна Задруга Српкиња; и како смо извештени уписало се већ на први позив 60 чланица. Сретно!

ЧИТУЉА.

† **Рујица Загорица.** На вел. петак о. г. предадосмо Сентомашком гробљу земне остатке испитане учитељице, *Рујице Загорице* у цвету младости у 22 години живота. Беше то тужан спровод, јер је свако срце у многобројних пратилаца осећало, да прати једно младо, добро и мило створење на неповратни пут. Покојница је довршила српску вишу девојачку школу у Нов. Саду с врло добрим успехом, по том је довршила и срп. учитељску школу у Сомбору, такође с врло добрим успехом и сад кад је требала да олакша матери и браћи терет бриге, а народу и просвети треба да буде од користи, покоси је неумитна смрт. Бог да јој душу прости!

† **Јеврем Ђурчић.** Наш пријатељ, г. Стеван Ђурчић, власник и управник „Београдских Новина“, изгубио је велике недеље о. г. и другог и још једног сина Јеврема (Јашу) свршеног

правника и новинара. Отишао је, спрема, зимус у Стару Србију и Македонију, да се лично увери о патњама тамошње своје браће па назебе и паде у сушицу, те дубоко ожалости своје родитеље и сеје, а народ изгуби у њему велика пријатеља и спремна радника. Вечан му спомен!

† **Анка удова Ракић.** Докторади медицине, г-ђица *Корнелија Ракићева*, питомица Добротворне Задруге Српкиње Новосаткиња, изгубила је 17. (30.) априла о. г. и последњи свој ослонац своју добру мајку у 54. години живота, коју смо овде у Нов. Саду у алмашком гробљу сачували уз саучешће многих пријатеља и познаника. Лака јој црна земља била!

† **Александра Вујићева,** врсна Српкиња и ћерка г. Ђуре Вујића из Сомбора, упокојила се 10. (23.) марта о. г. у 18. години свога млађаног живота и љуто ојадиле своје добре родитеље, браћу и сестре. Вечан јој спомен!

БЕЛЕШКЕ.

ПРОСВЕТА.

АМЕРИКА.

Срби у Америци имају 14—15 својих Добротворних установа за међусобно помагање; имају своје певачко друштво, своје читаонице, сад већ и две Добротворне Задруге Српкиња; имају своје цркве и парохије; али немају још ни једне своје школе. Добротворна Задруга Српкиња у Сан-Франциску хоће и ту страну да попуни. Она је прегла из све снаге за тим те купи прилоге и успела је толико да ће још у току ове године отворити тамо српску народну школу. Тако ће се посведочити, да Добротворне Задруге не приређују само забаве, као што неки веле, него отвара ето и школе па и на овој страни, а забаве су јој средство за цел.

ЗДРАВЉЕ.

Против жуљева. Ево једно доста сигурно средство против ове мале, али готово опште невоље — жуљева. Пре него што легнете спавати, одсеците оштрим ножићем спољну дебелу кору од жуља, па ћете опазити једну црну тачку. То је такозвана глава жуља. За тим узмите један лимун и пресеците га на двоје, па расечену страну метните на жуљ и добро привезите. То треба поновити три до четири вечера. Онај сок од лимуна потпуно ће одвојити жуљ од коже и на крају четврте или пете ноћи, кад скинете ујутру лимун, видећете на њему нешто налик на трн, са мало крвљу обојено. То је жуљ, који

је извађен. Немојте се чудити ако се то све сврши још треће ноћи.

РАЗНО.

Зашто се не жене млади људи? Брижне матери у Америци очајавају, што им се кћери не удају и испитују узроке, зашто се млади људи не жене. А узрок је врло прост и то питање решио је један свештеник. Он вели, да се млади људи за то не жене, јер се боје кројачких рачуна, који им се сваки час подносе на исплату. Још пре тридесет година било је друкчије. Свакој васпитаној девојци било је најмилије занимање и разонођење, кад седне за шиваћу машину, и најмилија јој је била она хаљина, коју је сама сашила.

Разни шпортови универзитет, ђаци женскиње, женске лекари и адвокати, били су пре непознати. У место да своје време прекрате читањем којекаквих романа, девојке су училе да кувају, шију, перу и глачају рубље и није било девојке, која није сама своју венчану хаљину сашила. Али данас није тако. Данас, када треба да се начини хаљина, прво се држи читав савет по недељу дана: каква треба да буде та хаљина, и кад кројачица донесе хаљину, муж се скамени од чуда, када види рачун. Пре тридесет година могла се најлепша хаљина зготовити за 50 круна, а удавача се могла са 400 круна лепо опремити. Али данас је друкчије. Данас једна обична хаљина стаје 240 круна, а кад каква,

поле имућнија жена хоће да дође на забаву, често пута треба 500—600 круна за хаљину. Ето, од тога се боје млади људи и — не жене се.

НОВИНАРСТВО.

Привредник. Орган Савеза Српских Земљорадничких Задруга у Аустро-Угарској и Српског Привредног Друштва у Загребу. Година VIII. Изшао је 6. број Привредника са многостручним садржајем привредне и трговинско-занатлијске природе.

Привреднику је цена само 4 круне на годину, а читајући Привредник, сваки ће Србин најбоље и најлакше упознати са привредним покретом, који се и код нас Срба све боље шири, упознаће се са правцем рада, који је и Чехе и друге напредне народе подигао. Хвала Богу креће и код нас Срба на боље, а од сад ће — сложним, смишљеним и истрајним радом — још боље бити.

»Српски Народ«. Уз сарадњу признатих научника, књижевника и уметника српских, од 25. фебруара ове год. почесмо издавати лист у којем ће се, по могућности, износити целокупан савремени живот српскога народа. На овај нас је корак побудило и сувише разлога. Пре свега, географски положај, верске прилике, а особито политичко стање српскога народа много су припомогли да се данас Срби узајамно не познају како би требало. Уз ово су наши поједини крајеви нетачно обавештени једни о другима, било због пристрасне критике неких српских листова, било због тенденциознога писања наших непријатеља. Најзад, мора се признати, да међу појединим Србима, с верских, политичких и других узрока, има и неоправдане искључивости. Стога ће овом листу бити поглавити задатак: да узајамно упознаје, да тачно обавештава и да не ширљење искорењује. О предметима, о којима може бити различитих мишљења (личних, партиских, верских и обласних), настојаваћемо да се говори с разних страна и да се о њима чује свака мисао исказана хладно, објективно и без полемике.

Према своме поглавитом задатку, лист ће доносити: новости из свих крајева српских, политичке и културне чланке и расправе о нашем народу, преводе и изводе туђих писаца о српском народу, путописе по српским земљама, животописе савремених и ранијих политичких и културних радника наших, дописе из појединих крајева српских, живот, обичаје и предања нашега народа, оцене, приказе и библиографију оних дела која говоре о српском народу. Забави је такође одређено место у нашем листу.

Лист се зове „Српски Народ“, а излази 10. и 25. у сваком месецу на шеснаест повезаних страна. Лист ће, по могућности, доносити и по коју слику. Годишња ће цена листу бити за све крајеве српске 6 динара (круна). Ђаци

лист добивају за 5 динара (круна). Један број стаје 0'30, а за ђаке 0'25 динара.

У Београду, 1. марта 1905.

У име издавачкога одбора,
професор **Л. Зрнић**,
уредник »Српскога Народа«.

Наставно градиво из мађарског језика у две свеске, једна за I. и II. разред срп. осн. нар. школе и вреди 1 кр. 60 п., а друга за III. разред осн. нар. школе, вреди 1 кр. 20 п. Обе је књиге написао по начину „Непосредности“ а по мађарском тексту за српске школе удесио Ђрета Малешашки, учитељ туријски. Ове су лекције излазиле у „Школском Одјеку“ и одатле су и прештамpane, а изишле су у српској књижари и штампарији Браће М. Поповића у Нов. Саду 1904. Ово је нов начин наставе. У том погледу владају међу учитељством два правца, једни су за посредан начин, или на основу матерњег језика, да се учи стран језик, а други су за начин непосредности, т. ј. да се стран језик учи одмах говором самог страног језика. Ове су књиге удешене по овом другом начину, и ко се год бави тим предметом, вредно је, да набави те књиге и да се упозна изближе поменутиим начином обуке у својој школи.

Мађарско-српски речник од Јована Грчића, издање српске књижаре и штампарије Браће М. Поповића у Нов. Саду.

Како се пишу писма српски и немачки. Упутство за трговце и за свакога, особито пак за трговце. Ту су изложена сваковрсна писма за трговце на српском и одма и на немачком језику и врло ће згодно послужити млађим трговцима у том погледу. Цена: 1 кр. 40 пот. или 1 дин. 40 пара а има 175 страна велике осмине.

ЗАХВАЛА.

Госпође Милица В. Боборона и Марија Ђ. Мане, поклониле су нашој задрузи свака по 100 круна.

Овим даровима постају оне добротворкама наше задруге. Хвала им!

Доброшворна Задруга Српкиња Панчевачких.

Анка К. Милутиновића,
председница.

Др. Никола Милутиновић,
церовоћа.

Порукe.

Јављамо нашим поштов. сарадницама, да смо на молбу гђе Шумадинке из Београда обуставили њена писма, у којима је почела изнашати и критички приказивати друштвени живот интелегентнијег кола тамошњих жениња,

јер су наишла на велико узбуђење и негодовање баш оног дела које се бави пером и књигом, да ли оправдано или не, то је друга ствар. Зато не можемо износити ни оне рефлексije, које се на та писма односе, а које су нам стигле од наших сарадница с ове стране.

КЊИЖЕВНИ ОГЛАСИ.

Спремио сам за штампу десет оригиналних прича за одраслију младеж:

1. Часни пост. — 2. Први час у основној школи. — 3. Деоба. — 4. Моје благо. — 5. Први пут на Космају. — 6. Мали Раде. — 7. Добро дете. — 8. Мала учитељица. — 9. Божићна радост сиротне Данице. — 10. Страшљиви витез.

Књига ће изнети око 5 штампаних табака, обичне осмине и стајаће 0'40 динара.

Скупљачима за труд свака пета књига или новац за њу.

Пријатеље дечје књижевности молим да ми до 1. маја о. г. изволе јавити — ма и приближан — број претплатника, јер ће од тога зависити и штампање књиге.

Београд, на Цвети 1905. г.

Сретен Пашић,

управитељ

В. Ж. Школе и Учитељске Школе.

„Казбулбуцијаде.“

Штампарија и књижарница Милана Петка-Павловића у Вршцу, одазивајући се жељи њених пријатеља, решила се, да под горњим именом прикупи и читалачкој публици пружи један низ списа, који ће у стању бити, свакидању бригу у овим тешким временима, бар за који тренут, да разбије, а читаоца донекле да разгали, развесели и пријатно позабави.

Др. Казбулбуц познат је широм српска света, не морамо га дакле приказивати. Његове шаливе песмице и хумореске, украсиле су многи и многи српски лист, а ваљда и нема тога Србина, који се његовим допадљивим шалама није слатко насмејао, а ни Српкиње, која се уз његове слатко-горке »цвикпуслице« и нехотице није — бар за језик угризла!

Шала ове врсте, какву наш др. Казбулбуц култивира, пријатна је у сваком погледу. Она се клони политике, личних испада и неразмишљених зађевица, али се зато бави нашим општим махнама и заблудама, које све што не ваља, исмејава претераности моде и других беспослица, поучава нас и пружа нам здраву храну за наше и сувише покварене стомаке.

Од неких 6000 таквих песмица и шаливих прича, изабраћемо што је боље и слађе и пружићемо

их пријатељима ведре шале и добра расположења у малим оброцима, како би им медицина, која је у слатке пилулице увијена, што боље пријала.

»Казбулбуцијаде« ће излазити у свескама од 16 страна (формат »Босанске Виле« или »Бранкова Кола«) а цена ће на првој свесци објављена бити. Што се више претплатника буде скупило, тим ће и цена нижа бити тако, да ће се свако претплатити моћи. При том имаће лепу и велику књигу. Прва свеска биће о Ускрсу готова.

Молимо свакога, ко би желео да му прву свеску на углед пошаљемо, да се изволи одма једном картом обратити на

Штампарију и књижарницу

Милана П. Павловића,

Вршац Werschetz.

Молимо српске листове да ову објаву прештампају.

Што сам обећао, испуњавам: Издајем педагошко дело

ДЕТЕ

у десет свезака са сликама, а са овом садржином:

1. Увод. 2. Дете у развијању или ембрионално дете. 3. Новорођенче. 4. Дете и његова драж. 5. Растење и пропорција. 6. Сметње у развијању. 7. Нормално развијање. 8. Мерење деце. 9. Његовање и хранење детета. 10. Његовање зуба. 11. Рад чула опипа. 12. Рад чула вида. 13. Рад чула слуха. 14. Рад чула куса. 15. Рад чула мириса. 16. Органични осјећаји. 17. Мишићни осјећаји. 18. Опажај с преставама. 19. Памћење. 20. Уображање или фантазија. 21. Појам, пресуда и закључак. 22. Самосвест или престава »ја«. 23. Осјећајни рад. 24. Рад воље. 25. Говор. 26. Дете уметник.

Дело сам радио по најсавременијим ауторима педагозима, нарочито струје, што разрађује, »Психологију детета« и »Уметност у детињем животу«, као и биљешкама својим и помогача ми од 10 год. амо.

Реч је о детету од првог зачетка до 14. године имајући на уму телесни, а нарочито умни развитак детета.

Дело је ово код нас првина-новина, потребно за сваку школу од најнижих до највиших, за сваку кућу од колеба до богаташких дворова...

Цена је свакој свесци само 70 фил. Претплата (за поједине или од 1—5 или од 1—10 свеске) се шаље подписаном у готовом новцу или јасно подписаном поруком, што је довољна обвеза.

Књижари и препродавци имају уобичајен рабат. Па крај, месеца — 1905.

Јован Кнежевић,

проф. учитељ. школе.

ПРИМЕДБА:

1. Нарочито апелујем у издавању овог дела на браћу учитеље и сестре учитељице, па молим: да ми помогну скупљати претплату, јер и ја увек помажем све, што је школско и учитељско, наше сталешко. Заузмите се, браћо и сестре, да ову књигу набави што више школа и домова. На услузи хвала! За услугу стојим на услузи!

2. Ко ми хоће још, да пошаље биљежака о детету, са хвалом се примају још увек.

3. Слике деце од колевке до 7. год. примам с тим, да родитељи плате клише, што није бог зна колики новац. Нарочито су ми добро дошле слике, добро развијене деце, фотографисане гологлаве и бар горњег голог тела (трупа). Фотографије се шаљу мени.

4. Ко би хтео у омот свезака, којих ће бити на хиљаде, да оглас даде, нека то учини што пре. Огласи се веома јефтино рачунају.